

LIBER DECIMUSSEXTUS.

A R G U M E N T U M .

Patroclo deprecanti Achilles sua ipsius arma permittit capere, & Myrmidores in pratum educere. Hi vero egressi Trojanos ab navibus in urbem repellunt. Patroclus Sarpedonem Jovis filium occidit, qui funalem equum currus Achillis interfecerat Pedasum. At Patroclum prius ab Apolline territum, armisque exutum Euphorbus primum vulnerat, tandemque Hector occidit.

Ic nigram ad puppem pugnabant viribus æquis.
Patroclus interea Pelidem propter amaras
Versabat lacrimas, nigro ceu fonte perennis
Unda fluit, faturque virum miseratus Achilles:
5 Quid, bone, sic luges, lactentis more puellæ
Quæ madidis oculis properantem veste parentem
Detinet abrepta, inque hæret, sequiturque, premitque,
Materno donec gremio sublata quiescit?
Huic tu etenim similis planctu torqueris acerbo.
10 Triste mihi quicquam, turmis aut nuntius affers?
An soli auditum patriis quisquam attulit oris?
Spirat adhuc, regnatque Menœtium Actore natus.
Vivit adhuc, reor, Ærides, populosque superbos
Myrmidonum regit: ambobus charissima quorum
15 Vita est. An domitos fletu miseraris Achivos
Atridæ ob scelus infandum, mentemque protervam?
Eja age dic tecum ipse fleam, atque hac parte levabo.
Patroclus ast alto dicens de pectore questum:
O Peleo sate, cunctorum fortissime Grajum,
20 Parce, ait, Argivum sortem, & fata aspera fleti,

L I B E R XVI.

293

Namquid enim miseris reliquum? pars maxima Regum
Vulneribus dolet acceptis, dolet ipse Agamemnon,
Et Tydei soboles, atque hasta insignis Ulysses,
Euryipilusque femur ferro trajectus acuto.

25 Quos circum cura assidua exercentur, Achivum
Quotquot Apollinea insignes censemur in arte.
Nescius at flecti furor, immortalis, Achilles,
Ira tua est, nec Dii talem mihi pectore mentem
Indiderint, qualem ipse foves, immittis, acerbus,
30 Inque malum fortis. Quoniam hæc clarissima bello
Dextera? quo invictum robur, si classis Achivum
Te spectante perit, nomenque, & gloria gentis?
Crudelis, nec eques Peleus tibi sanguinis author,
Nec tibi Diva parens, tumidis te fluctibus horrens
35 Oceanus, duro aut generunt marmore cautes,
Indomitumque, ferumque: alme quod si ulla vereris
Jussa Deæ Jovis aut terrent oracula mentem,
Me saltem mitte in Martem, me turba sequatur
Myrmidonum, res Grajugenum vireisque jacentis
40 Restitutam forte: arma etiam concede rogantio
Chare, tua; Iliacas falsa sub imagine turmas
Deceptas rursum ab ratibus, castrisque repellam,
Respirentque acies Danaum; Dispendia quamquam
Vix patitur pugna, exiguumque in Marte levamen.
45 Deffessosque Phryges solo clamore fugabit
Turba recens procul ad muros; fagumque comantem.
Talibus orabat, sibi tristia fata precatus,
Et læthum imprudens. Pelei quem filius alto
Cum gemitu adfatur: Tene hæc indigna precari,
50 Chare Menœtiade? Matris non me ulla coercent
Jussa Deæ, non ulla Jovis me oracula terrent;

V. 33. *Crudelis.* Hinc illa Virgilii, laudatissima
„Nec tibi Diva parens, generis nec Dardanus author,
„Perfide, sed duris genuit te cautibus horrens
„Caucasus, Hyrcanæque admirant ubera tygres, „

T 3

I L I A D I S

294

Sed gravis ille animum dolor, ac præcordia rodit, (des,
 Quum memoro me ut honore parem contempsit Atri.
 Præmiaque eripuit sceptroque, opibusque superbos.
 55 Hic furor, hæc rabies, irarum hæc summa: puellam
 Selectamqne mihi ab Danais, ferroque cruento
 Quæsitam eversis hostilis mœnibus urbis,
 Hanc, inquam, tenet ablatam Briseida ductor.
 Nos animæ indecores partis orbamur inulti.
 60 Sed quid ego hæc recolo, quæ non memorare sereno
 Fas animo? Atque etenim sœvum non ante furorem
 Ponere mens fuerat, donec flagrante tumultu
 In nostras jämjam ruerent Phrygia agmina puppeis;
 Arma tamen mea nunc humeros accingere circum,
 65 Myrmidonumque acres in prælia ducito turmas,
 Namque rateis jam densa virum premit undique nubes.
 Argivi ad litus spatiis arctantur inquis,
 Teucrorumque urbs tota recentibus ingruit armis.
 Pelidæ nec enim splendente vertice ab alto
 70 Conspiciunt galeam: fugientes gramina fusis
 Corporibus tegerent, fluarent & sanguine fossæ.
 In nos tu meliori animo, Atreo gnate, fuisses.
 Agmina nunc conclusa premunt, nec jam Diomedis
 Fulmineum furit hasta manu, nec Regis Atridæ
 75 Audio per campos inimico ab gutture vocem
 Ordinibus mediis, homicidæque Hectoris una
 Vox sonat hortantisque acies, flamasque minantis
 Planaque camporum victrix clamore secundo
 Teucrum turba tenet: prope, atque averte minantis
 80 Ab, ratibus flamas. redditumque in tecta parentum
 Assere Grajugenis. Jussorum hæc summa meorum est:
 Obsequere ut mihi Grajorum de gente reportes
 Immortale decus, simul & Briseida pulchram
 Abductam referant, cumulentque ingentia dona.
 85 Trojugenas ubi repuleris, in castra reverti
 Nec sine, me quanquam Divis videare secundis
 Rem gerere, Iliacas acies, neve Hectora tenta.

L I B E R X V I .

295

Dedecus hinc mihi nam refers, victoria nec te
 Transversum ferat, ut Teucris fugientibus instans
 90 Myrmidonum ducas sacra in Pergama turmas,
 Ne Divum quisquam cœlo delapsus ab alto
 Ingruerit, saltem nam gens charissima Phœbo est.
 Ergo ubi parta salus ratibus, pete litora bigis,
 Insanumque ipsos inter sine fervore Martem.
 95 Namque utinam, o Divum genitor, Pallasque, & Apollo,
 Dardanidæ pereant, carpunt quot luminis auras,
 Et Danai simul, ast ambos nos numina servent,
 Eversæ ut Trojæ soli potiamur honore.
 Talia sese inter mutuo sermone serebant.
 100 Nec Telamonides ultra subsistere ductor
 Jam valet, obruitur densis sic undique telis.
 Nempe Jovis mens versa virum, Teucrumque domabat
 Turba ruens: strepit assiduo cava tempora circum
 Tinnit galea, & clavis nexa æra fatisunt,
 105 Lassanturque humeri clypei sub pondere magno.
 Nec tamen usque valent pugnantem avertere crebris
 Missilibus Troes, tum toto corpore sudor
 Liquitur, & piceum (nec respirare potestas)
 Flumen agit, fessos quatit æger anhelitus artus,
 110 Atque malis mala firmantur. Nunc dicite, Musæ,
 Cælicolum genus, ut ratibus primo incidit ignis?
 Hector fraxineum Ajax magno impete telum
 Ense ferit, ligno qua necitur ærea cuspis,
 Ac secuit penitus, truncumque hastile furenti
 115 Versabat dextra incassum Salaminius heros,
 Insonuitque cadens ferrum, & procul inde refusit.
 Obstupuitque Ajax animo, horrescitque tuendo
 Monstra Deum, Martisque vias præcludier omneis
 Ab Jove Grajugenis sensit, Teucrosque foveri.

V. 107. *Tum toto corpore sudor.* Virgiliani versus in 9, ubi
 Turnum multitudine hostium oppressum describit Poeta.

T 4

- 120 Ergo abit indignans, *te* dasque, ignemque carinis
Injiciunt subito Troes : volat abiecte tota
Transtra per, atque *unctos* Vulcania flamma rudentis.
Percussitque femur, *sociumque* adfatur Achilles.
Rumpe moras, *Patrocle* Argolicas jam pascitur ardens
125 Flamma rateis: spes *nulla* fugæ, spes *nulla* salutis.
Induere arma, ego *Myrmidonum* sæva agmina cogam.
Dixerat, ille ocreas *primum*, quas aurea morsu
Fibula connectit suris *aptabat*, & altis
Circumdat thoracem *humeris* *velocis* Achilles
130 Stellatum, varium; *lateri* dein subligat *ensem*,
Cui Capulus solidò *argento*, clavisque rigescit.
Tum validum, ingentem *clypeum*, capitique coruscum
Induitur galeam crista, setisque comantem,
Atque suis aptam *selegit* viribus hastam.
135 Nam neque Pelidæ ingentem, validamque, gravemque
Aut torquere Menœtiades, aut alter Achivum
Ductorum poterat; *sols* torquebat Achilles.
Hanc Peleo dederat *Chiron*, quæ fraxinus olim
Pelio in summo æthereas surgebat in auras.
140 Quot mox illa viris *mortem* adlatura cruentam!
Jungere dein bijugos, *currusque* aptare sonanteis
Automedonta jubet, *charum*, fidumque sodalem
Æacidem juxta, quo *non* præstantior ullus
Aut ruere, aut hostem *curru* expectare ruentem.
145 Hinc Xantum, Baliumque pareis pernicibus Euris
Ad juga cogit equos, *pregnans* Harpyja Podarge
Quos Zephyro peperit *canni* prope gurgitis undam.

V. 147. Quos Zephyro peperit. Podarem a Zephyro adamaram eandem esse, ac Celeno de qua Virgil. in 3, nescio unde aliqui hauserint. Equas porro vento Occidentalí seu Zephyro gravidas fieri, & equos velocissimos parere narrat Virgilii in 3. Georgicorum.
 „ Ore omnes versæ in Zephyrum stant rupibus altis,
 „ Exceptaque leveis amras, & sepe sine ullis
 „ Conjugiis, vento gravidae, (mirabile dictu 2.,)
 Unde etiam Plinius, & ali. *Vid.* Cerdam in Virg. & Eustath. his

- Addidit insignem ac Pedasum temone sub alto,
Pelides quem capta olim Eetionis ab urbe
150 Duxerat; huic mortale genus, currum sed agebat
Inter cœlestum immortalia corpora equorum.
Myrmidonum interea turmas armabat Achilles
Castra obiens: tum carnivori ceu montibus altis
Ore lupi rabido tollentem cornua cervum
155 Occisum laniant: lavit omnibus improba teter
Ora cruar, fontemque petunt, aut stagna gregatim
Hausturi raris summo de flumine linguis
Nigranteis latices, ructantque ex ore cruem.
Accrescuntque animi, atque alvus distenditur ingens.
160 Tales Myrmidonum ductores, lectaque pubes
Circumdat Patroclum, medius quos inter Achilles
Urget equos, urgetque duces, turbamque comantem.
Quinquaginta altas Trojana ad litora puppeis
Duxerat, & totidem juvenes ad transtra sedebant.
165 Ductores quinque his lectos præfecerat, ipse
Imperii summam, & rerum molitur habens.
Agmina prima regit se stirpe Menestius alta
Insignem referens Sperchio pulchra parenti,
Quem genuit Polydora, sacri prope fluminis undam
170 Mixta Deo mulier, magni stirps inclita Pelei;
At Boro gnatum Perieride fama ferebat
Dote sub ingenti fuerat cui tradita conjux.
Dein subit Eudorus Polymela matre creatus
Philantis gnata, qua non magis apta choreis
175 Ulla fuit; Maja hanc genitus pulchræ arma Diana,
Sectantemque choros magno devinctus amore
Subripuit, prolemque dedit pugnæ arte cruenta,
Insignemque pedum cursu; sed lucis amicas
Vix puerum Ilythia favens eduxit in oras
180 Echecli datur Actoridæ Polymela marito,
Immensis dotata opibus, Philasque nepotem,
Ceū gnatum senior tectis nutritivit in altis.
Tertius agmen agit Pisandrus, Martius heros

I L I A D I S

185 Mœmalidès, quo Myrmidonum non alter in hastam
Fortius adsurgit, Patrocli sed robore dempto.
Dein senior graditur Phœnix agitator equorum,
Tandemque Alcimedon Laerci clara propago.
Utque duces inter turbam distinxerat omnem,
Talia voce refert, animosque inspirat Achilles.

190 Nunc, o præteritis toties jactata diebus
Myrmidores revocate animis quum sæpe querentes
Pelidem immitem, dixtis, non dulcia Divæ
Ubera, sed fellis nigrum suxisse liquorem.
Qui lectas juvenum sinat hic torpescere turmas,

195 Nonne domos satius, tristeis dum decoquit iras
Ille furens, patriasque iterum remeare sub oras?
Hæc quondam; at grave Martis opus cupientibus ultro
Obtulit alma dies, agite, atque irrumpite in hostem.
Sic fatur, ferventque animi, densantque phalangem.

200 Regificæque domus velut in parietibus altis
Ventorumque minas contra, pluviasque sonanteis,
Artis opus, mutuis inter se nexibus hærent,
Ingentes lapides, densis sic agmina Grajum
Ordinibus steterant, scutis tum scuta cohærent,

205 Virque viro, & galeis galeæ, cristæque rubentes
Miscentur cristi, geminique ante agmina prima (rusco
Mirmidonumque aciem Automedon, Patroclusque co-
Armantur ferro, ast alta in tentoria Achilles
Solicitus properat, pulchramque, atque arte politam

210 Arcam aperit, quam Diva parens lœnisque refertam
Villosis ventos contra, & penetrabile frigus,
Mollibus ac tunicis, pictisque tapetibus olim
Tradiderat gnato Trojan, & maria alta petenti.
Addidit, & magnum cratera, auroque rigentem,

215 Cœlatum, eximum, quo non liquentia quisquam
Vina unquam biberat, nec Diis libaverat ullis,
Supremo nisi terrigenum, Divumque parenti.
Hunc heros puro detersit sulphure primum,
Ipsum deinde, manusque liquentibus abluit undis.

L I B E R XVI.

220 Implevitque mero pateram, libansque precatur
Stans septo in medio, extollensque ad sidera vultus.
Nec latuere preces gaudentem fulmine patrem:
Summe Pelasgorum rector, Dodona nivalis
Cui paret, cuique illoti vestigia Sellæ

225 Cœlitus immissos carpunt in pulvere somnos.
Pelidæ siquando alias audita precantis
Vota tibi, & claro genitor dignatus honore
Grajorum domuisti animos, hoc perfice votum
Nunc mihi, pugnarum a strepitu procul ipse manebat

230 Myrmidonum sed enim Trojana in prælia turmas
Fert Patroclus, charusque mihi, fidusque sodalis.
Hunc, Pater, ab cœlo victoria lœta sequatur,
Invictumque inspira animum: sciāt inclytus Hector
An me etiam sine pugnacis compescere Teucros

235 Audeat: ab ratibus pulso clamore, metuque
Incolumis tandem nostra ad tentoria sese,
Victricemque aciem referat, victriciaque arma.
Audiit, & voti genitor succedere partem
Mente dedit, partem volvcreis dispersit iuuras.

240 Pelleret ut pugnam ab ratibus, Teucrosque fugaret
Annuit oranti; reducem ut se in castra referret,
Non dedit, inque Notos vocem vertere procellæ.
Ille ubi libavit, fuditque ea vota, repostam
Servavit pateram rursum, tentoriaque extra

245 Progreditur, juvat Argivum, Teucrumque tueri
Conflictum, pugnasque graveis. Olli ordine longo

V. 224. *Selli*. Sacerdotes Jovis, qui nudis semper, & illotis
pedibus incendentes, & humi cubantes Numinis iram placare credeban-
tur. Quid huic affine Virg. de Apollinis Sacerdotibus in 2.

„ Summe Deum, sancti Soractis Apollo,
„ Quem primi colimus, cui pineus ardor acervo
„ Pascitur, & medium freti pietate per ignem
„ Cultores multa premimus vestigia pruna.”

V. 238. *Audiit*. Virgiliani versus in 12, hinc deducti levi qua-
dam mutatione.

Iabant armati Patroclumque, ducesque sequuti.
 Ut ventum in Teucros factο velut agmine vespæ
 Funduntur, vespæ veluti, quas rupe cavata
 250 Degenteisque viam propter, de more puelli
 Solicitant, vexantque, malum commune creantes
 Stulti: præteriens illas si forte viator
 Moverit imprudens, animis ingentibus alto
 Erumpunt tecto, gnatosque, lareisque tuentur,
 255 Sic tunc Myrmidones magno clamore ruebant,
 Hortaturque viros Patroclus: fortissima Grajum
 Pectora, Myrmidones, clari socia agmina Achillis,
 Nuc priscos renovate animos, nomenque, decusque
 Instaurate ducis, quo non præstantior armis
 260 Argivos inter proceres, charique sodalis.
 Pœnitateque etiam, pudeatque Agamemnona, tantum
 Contempsisse virum. Taleis dat pectore voces,
 Inspiratque animos, confertique agmina Teucrum
 Invadunt subito: immensus ferit æthera clamor
 265 Grajugenum, reboantque rates, & litora longe.
 Trojanique Menetiadem ut videre ruentem
 Ipsumque, & famulum juxta fulgentibus armis,
 Obstupuere animis, rarescuntque agmina, Achillem
 Adventasse rati, ac veterem postuisse furorem.
 270 Ergo ut cuique via est; fugiunt; sed Patroclus hastam
 Conjicit in medios, qua confertissima turba,
 Ad navis puppeim præstantis Protesilai,
 Pyræchimemque ferit, qui Pæonas agmen equestre
 Duxerat ex Amydone, rigat quas Axios oras.
 275 Perque humerum cuspis dextrum subit, ille supinus
 Cum gemitu cadit: attoniti ductore perempto
 Pæones hac, illac fugitant, fugientibus instat
 Patroclus, ab castrisque omneis, ratibusque repellit,
 Ardentemque ignem extinguit, semiustaque puppis
 280 Ad litus jacuit. Troes clamore, tumultuque
 Aufugiunt, sequitur trepidos Argiva juventus,
 Perque rateis ruit in pugnas, & litora complet.

Et quondam veluti nemoro ab culmine montis
 Quum nebulæ pater humentem Saturnius umbram
 285 Submovet, apparent speculæ, atque cacumina summa,
 Et nemora alta, superque ingens aperitur Olympus,
 Sic Danais iterum reddit in præcordia virtus,
 Nec tamen omnino cessat Mars: undique nondum
 Terga dabant Troes, magna sed parte resistunt,
 290 Cedeant sed enim paulatim ab litora retrò.
 Agmine tum rupto, cædit, sternitque virum vir.
 Primus Areilycum fulgenti dejicit hasta
 Osse Menetiades femoris, nervisque refractis.
 Ille ruit pronus, pectusque Thoantis apertum
 295 Perforat Atrides Menelaus, membraque solvit.
 At Phileo satus Amphiclum per plana ruentem
 Occupat, & cruris pars qua densissima turget
 Aversi ferit, ac nervos crudo abscidit ære,
 Oftusæque oculis tenebræ; sed Atymnius hastam
 300 Excipit Antilochi, trajectusque ilia ferro
 Sternitur, at Maris Antilochum de fratre perempto;
 Stans prope collapsum, indignans, frendensque petebat.
 Nestoridarum alter sed enim Diis par Thrasymedes
 Occupat ardenter, atque humero qua dextra cohæret.
 305 Telum certus agit, nervosque abrumpit, & ossa,
 Insonuitque cadens, oculos texere tenebræ.
 Sic fratres gemini geminis ab fratribus umbras
 Pallentis petiere Erebi, Sarpedonis ambo
 Insignes jaculo comites; Amisodarus ambos
 310 Hos genuit, qui perniciem mortalibus olim
 Nutrierat fumo horrentem, flammisque Chimæram.
 At Cleobulum Ajax trepidanteaque, inque peditum
 Cepit Oiliades vivum, & cervice retorta
 Ensem adigit magnum, totusque cruore rubenti
 315 Incaluit mucro, tegit ater lumina somnus.
 Peneleusque, Lyconque pari sese impete frustra
 Impetiere simul telis stridentibus, inde
 Ense Lycon ruit, & conum perfringit ahenum.

Cristatæ galeæ , at capulum prope frangitur ensis .
 320 Peneleus furit , & collum , qua nectitur auris
 Ense ferit , caput abscissum de pelle pependit
 Adversam in partem , tenueis vita ivit in auras .
 Meriones Acamanta rotas jamjamque tenentem
 Adssequitur cursu , atque humerum transverberat hasta .
 325 Ille ruit , lapsique oculos sopor æneus urget .
 Idomeneus Erymanta petit , clamantis & ora
 Ære quatit , cerebrum penitus , præruptaque ferro
 Dissiluere ossa , & mixti cum sanguine dentes ,
 Suffususque oculis crux , & foedata vomentis ,
 330 Ora viri , naresque , oculos nigra obtagit umbra .
 Talia ductores edebant funera Graji .
 Quales aut agnis , hædisve imbellibus acres
 Ore lupi rabido insiliunt , procul inscius inde
 Pastor abest : olli erranteis , mactantque trementeis .
 335 Nec mora , nec requies , palantes æquore toto
 Disfugiunt trepidi Troes virtutis avitæ
 Immemores ; unum sed enim Telamonius Ajax
 Hectora tendebat contra ; sed Dardanus heros
 Ingenteis humeros clypeo septemplice tectus
 340 Haud rudis armorum stabat , stridentia tela ,
 Et sonitum observans jaculorum , hastasque volanteis .
 Atque etenim adverso fractos jam Marte dolebat
 Cedere Trojogenas , stabat tamen , ac trepidanteis
 Ille tuebatur socios , cœloque sereno
 345 Ut quondam nubes frondoso ab culmine Olympi
 Tollitur , excitis quum Jupiter humidus Austris
 Fulgura molitur dextra , nimbosque sonoros .
 Sic retro ab ratibus clamore , fugaque redibant
 Præcipiti Troes , frendentemque Hectora celsis
 350 Extraxere rotis bijuges , turbamque reliquit
 Trojogenum , fossa invitox quos alta coercet .
 Confractæque rotæ passim , currusque jacebant .
 Attonitos Patroclus Teucros clamore fatigat ,
 Hortaturque suos , olli trepidante tumultu

355 Implevere vias omneis , campumque , virosque
 Pulverulenta tegit nubes , retroque jugales
 Cum fremitu ingenti ab ratibus , castrisque feruntur ,
 Patroclus at Teucrum qua confertissima turba
 Æripedes agitabat equos : sternuntur in agris
 360 Hinc , atque inde Phryges , rapidoque sub axe teruntur .
 At fossam ingentem vigor immortalis equorum
 Transiliit facile : Æacidæ quos , inclita dona ,
 Dii dederant , ac Pyramidem prosternere ferro
 Mens erat ; ast ipsum extulerant procul inde jugales
 365 Atque procelloso tellus veluti obruta nimbo
 Tota gravi jacet Autumno , largissimus imbrevis
 Quum fudit mores hominum indignatus iniquos ,
 Contemptosque Deos genitor , violataque jura ,
 Expulsamque foro Themidem vi , aut arte potentum .
 370 Propterea aggeribus ruptis , gemituque sonoro
 In mare purpureum ruit alto ab culmine torrens
 Grandia saxa rotans , & inundant flumina campis ,
 Sternunturque boum sata lœta , hominumque labores ,
 Is Trojanarum pavor est , & cursus equarum .
 375 Patroclus ut primas perfregerat impete turmas
 Compulit ad naveis rursum , neque tendere in urbem
 Fas miseris , fluviumque inter , pictasque carinas ,
 Et murum inclusos castrorum ulciscitur ardens ,
 Occiditque viros . Pronum tunc pectora nudum
 380 Sub clypeum ferit , atque animam de corpore solvit .
 Horrendumque cadens sonuit , dein Thestora frendens
 Enopidem petit : hic curru in fulgente sedebat
 Attonitus , cui lora manu demissa trementi
 Exciderant , ruit at Patroclus , malamque corusco

V. 367. *Mores hominum.* „ Audite hoc princeps domus Jacob ,
 „ & judices domus Israel , qui abominamini judicium , & omnia
 „ recta pervertitis , Princeps ejus in muneribus judicabat ... propter
 „ hoc causa vestri Sion quasi ager arabitur , & Jerusalem quasi
 „ acervus lapidum erit , Mich. c. 3. „